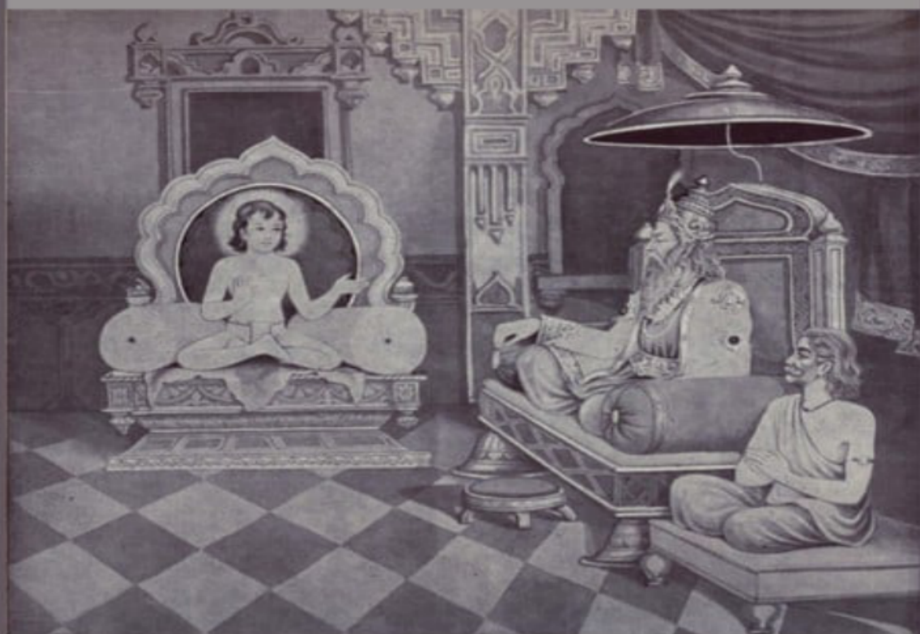
సనత్సుజాతీయం

వేదవ్యాసుడు

సనత్సుజాతీయం

వేదవ్యాసుడు

సనత్సుజాతీయం

ఉద్యోగపర్వ - అధ్యాయ ౦౪౧

|| శ్రీః ||

౫|౪౧ | అధ్యాయః ౪౧

ధృతరాష్ట్రేణ పునర్ధర్మరహస్యకథనం చోదితేన విదురేణ స్వస్య శూద్రయోనిజాతత్వేన తత్కథనానౌచిత్యకథనం || ౧ ||

తథా స్మరణ మాత్రసంనిహితం సనత్సుజాతంప్రతి ధృతరాష్ట్రాయ తత్త్వోపదేశప్రార్థనా || ౨ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
అనుక్తం యది తే కించిద్వాచా విదుర విద్యతే |
తన్మే శుశ్రూషతో బ్రూహి విచిత్రాణి హి భాషసే || ౪౧-౧ ||

విదుర ఉవాచ |
ధృతరాష్ట్ర కుమారో వై యః పురాణః సనాతనః |
తనత్సుజాతః ప్రోవాచ మృత్యుర్నాస్తీతి భారత || ౪౧-౨ ||

స తే గుహ్యాన్ప్రకాశాంశ్చ సర్వాన్హృదయసంశ్రయాన్ |
ప్రవక్ష్యతి మహారాజ సర్వబుద్ధిమతాం వరః || ౪౧-౩ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
కిం త్వం న వేద తద్భూయో యన్మే బ్రూయాత్సనాతనః |
త్వమేవ విదుర బ్రూహి ప్రజ్ఞాశేషోఽస్తి చేత్తవ || ౪౧-౪ ||

విదుర ఉవాచ |
శూద్రయోనావహం జాతో నాతోఽన్యద్వక్తుముత్సహే |
కుమారస్య తు యాబుద్ధిర్వేద తాం శాశ్వతీమహం || ౪౧-౫ ||

బ్రాహ్మీం హి యోనిమాపన్నః సగుహ్యమపి యో వదేత్ |
న తేన గర్హ్యో దేవానాం తస్మాదేతద్బ్రవీమి తే || ౪౧-౬ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
బ్రవీహి విదుర త్వం మే పురాణం తం సనాతనం |
కథమేతేన దేహేన స్యాదిహైవ సమాగమః || ౪౧-౭ ||

వైశంపాయన ఉవాచ |
చింతయామాస విదురస్తమృషిం శంసితవ్రతం |
స చ తచ్చింతితం జ్ఞాత్వా దర్శయామాస భారత || ౪౧-౮ ||

స చైనం ప్రతిజగ్రాహ విధిదృష్టేన కర్మణా |

సుఖోపవిష్టం విశ్రాంతమథైనం విదురోఽబ్రవీత్ ॥ ౪౧-౯ ॥

భగవన్సంశయః కశ్చిద్ధృతరాష్ట్రస్య మానసః ।
యో న శక్యో మయా వక్తుం త్వమస్మై వక్తుమర్హసి ॥ ౪౧-౧౦ ॥

యం శ్రుత్వాఽయం మనుష్యేంద్రః సర్వదుఃఖాతిగో భవేత్ ॥ ౪౧-౧౧ ॥

లాభాలాభౌ ప్రియద్వేష్యౌ యథైనం న జరాంతకౌ ।
విషహేరన్భయామర్షౌ క్షుత్పిపాసే మదోద్భవౌ ।
అరతిశ్చైవ తంద్రీ చ కామక్రోధౌ క్షయోదయౌ ॥ ౪౧-౧౨ ॥

ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి సనత్సుజాతపర్వణి ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥

|| శ్రీః ||

౫|౪౨ | అధ్యాయః ౪౨

సనత్సుజాతేన ధృతరాష్ట్రంప్రతి తత్త్వోపదేశః || ౧ ||

వైశంపాయన ఉవాచ |
తతో రాజా ధృతరాష్ట్రో మనీషీ
సంపూజ్య వాక్యం విదురేరితం తత్ |
సనత్సుజాతం రహితే మహాత్మా
పప్రచ్ఛ బుద్ధిం పరమాం బుభూషన్ || ౪౨-౧ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
సనత్సుజాత యదిమం శృణోమి
న మృత్యురస్తీతి తవోపదేశం |
దేవాసురా హ్యాచరన్బ్రహ్మచర్య-
మమృత్యవే తత్కతరన్ను సత్యం || ౪౨-౨ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
అమృత్యుం కర్మణా కేచిన్మృత్యుర్నాస్తీతి చాపరే |
శృణు మే బ్రువతో రాజన్యథైతన్మా విశంకిథాః || ౪౨-౩ ||

ఉభే సత్యే క్షత్రియాద్య ప్రవృత్తే
మోహో మృత్యుః సంమతోఽయం కవీనాం |
ప్రమాదం వై మృత్యుమహం బ్రవీమి
తథాఽప్రమాదమమృతత్వం బ్రవీమి || ౪౨-౪ ||

ప్రమాదాద్వై అసురాః పరాభవ-
న్నప్రమాదాద్బ్రహ్మభూతాః సురాశ్చ |
నైవ మృత్యుర్వ్యాఘ్ర ఇవాత్తి జంతూ-
న్న హ్యస్య రూపముపలభ్యతే హి || ౪౨-౫ ||

యమం త్వేకే మృత్యుమతోఽన్యమాహు-
రాత్మావాసమమృతం బ్రహ్మచర్యం |
పితృలోకే రాజ్యమనుశాస్తి దేవః
శివః శివానామశివోఽశివానాం || ౪౨-౬ ||

అస్యాదేశాన్నిఃసరతే నరాణాం
క్రోధః ప్రమాదో లోభరూపశ్చ మృత్యుః |
అహం గతేనైవ చరన్విమార్గా-
న్న చాత్మనో యోగముపైతి కశ్చిత్ || ౪౨-౭ ||

తే మోహితాస్తద్వశే వర్తమానా

ఇతః ప్రేతాస్తత్ర పునః పతంతి ।
తతస్తాందేవా అనువిప్లవంతే
అతో మృత్యుర్మరణాదభ్యుపైతి ॥ ౪౨-౮ ॥

కర్మోదయే కర్మఫలానురాగా-
స్తత్రాను తే యాంతి న తరంతి మృత్యుం ।
సదర్థయోగానవగమాత్సమంతా-
త్ప్రవర్తతే భోగభోగేన దేహీ ॥ ౪౨-౯ ॥

తద్వై మహామోహనమింద్రియాణాం
మిథ్యార్థయోగస్య గతిర్హి నిత్యా ।
మిథ్యార్థయోగాభిహతాంతరాత్మా
స్మరన్నుపాస్తే విషయాన్సమంతాత్ ॥ ౪౨-౧౦ ॥

అభిధ్యా వై ప్రథమం హంతి లోకాన్
కామక్రోధావనుగృహ్యాశు పశ్చాత్ ।
ఏతే బాలాన్మృత్యవే ప్రాపయంతి
ధీరాస్తు ధైర్యేణ తరంతి మృత్యుం ॥ ౪౨-౧౧ ॥

సోఽభిధ్యాయన్నుత్పతిష్ణన్నిహన్యా-
దనాదరేణాప్రతిబుధ్యమానః ।
నైనం మృత్యుర్మృత్యురివాత్తి భూత్వా
ఏవం విద్వాన్యో వినిహంతి కామాన్ ॥ ౪౨-౧౨ ॥

కామానుసారీ పురుషః కామానను వినశ్యతి ।
కామాన్వ్యుదస్య ధునుతే యత్కించిత్పురుషో రజః ॥ ౪౨-౧౩ ॥

తమోప్రకాశో భూతానాం నరకోఽయం ప్రదృశ్యతే ।
ముహ్యంత ఇవ ధావంతి గచ్ఛంతః శ్వభ్రమున్ముఖాః ॥ ౪౨-౧౪ ॥

అమూఢవృత్తేః పురుషస్యేహ కుర్యా-
త్కిం వై మృత్యుస్తార్ణ ఇవాస్య వ్యాఘ్రః ।
అమన్యమానః క్షత్రియ కించిదన్యా-
న్నాధీయతే తార్ణ ఇవాస్య సర్పః ॥ ౪౨-౧౫ ॥

క్రోధాల్లోభాన్మోహభయాంతరాత్మా
స వై మృత్యుస్త్వచ్ఛరీరే య ఏషః ।
ఏవం మృత్యుం జాయమానం విదిత్వా
జ్ఞానే తిష్ఠన్న బిభేతీహ మృత్యోః ।
వినశ్యతే విషయే తస్య మృత్యు-
ర్మృత్యోర్యథా విషయం ప్రాప్య మర్త్యః ॥ ౪౨-౧౬ ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ ।
యానేవాహురిజ్యయా సాధులోకాన్
ద్విజాతీనాం పుణ్యతమాన్సనాతనాత్ ।
తేషాం పరార్థం కథయంతీహ వేదా

ఏతద్విద్వాన్నైతి కథం ను కర్మ ॥ ౪౨-౧౭ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
ఏవం హ్యవిద్వానుపయాతి తత్ర
తత్రార్థజాతం చ వదంతి వేదాః ।
సవేహ ఆయాతి పరం పరాత్మా
ప్రయాతి మార్గేణ నిహత్య మార్గాన్ ॥ ౪౨-౧౮ ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ ।
కోఽసౌ నియుంక్తే తమజం పురాణం
స చేదిదం సర్వమనుక్రమేణ ।
కిం వాస్య కార్యమథవా సుఖం చ
తన్మే విద్వన్బ్రూహి సర్వం యథావత్ ॥ ౪౨-౧౯ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
దోషో మహానత్ర విభేదయోగే
హ్యనాదియోగేన భవంతి నిత్యాః ।
తథాస్య నాధిక్యమపైతి కించి-
దనాదియోగేన భవంతి పుంసః ॥ ౪౨-౨౦ ॥

య ఏతద్వా భగవాన్స నిత్యో
వికారయోగేన కరోతి విశ్వం ।
తథాచ తచ్ఛక్తిరితి స్మ మన్యతే
తథార్థయోగేన భవంతి వేదాః ॥ ౪౨-౨౧ ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ ।
యస్మాద్ధర్మాన్నాచరంతీహ కేచి-
త్తథా ధర్మాన్కేచిదిహాచరంతి ।
ధర్మః పాపేన ప్రతిహన్యతే స్వి-
దుతాహో ధర్మః ప్రతిహంతి పాపం ॥ ౪౨-౨౨ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
తస్మిన్స్థితౌ వాప్యుభయం హి నిత్యం
జ్ఞానేన విద్వాన్ప్రతిహంతి సిద్ధం ।
తథాన్యథా పుణ్యముపైతి దేహీ
తథాగతం పాపముపైతి సిద్ధం ॥ ౪౨-౨౩ ॥

గత్వోభయం కర్మణా యుజ్యతే స్థిరం
శుభస్య పాపస్య స చాపి కర్మణా ।
ధర్మేణ పాపం ప్రణుదతీహ విద్వాన్
ధర్మో బలీయానితి తత్ర విద్ధిః ॥ ౪౨-౨౪ ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ ।
యానిహాహుః స్వస్య ధర్మస్య లోకా-
న్ద్విజాతీనాం పుణ్యకృతాం సనాతనాన్ ।
తేషాం క్రమాన్కథయ తతోఽపి చాన్యా-

నైతద్విద్వన్వేత్తుమిచ్ఛామి కర్మ ॥ ౪౨-౨౫ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
యేషాం వ్రతేఽథ విస్పర్ధా బలే బలవతామివ ।
తే బ్రాహ్మణా ఇతః ప్రేత్య స్వర్గే యాంతి ప్రకాశతాం ॥ ౪౨-౨౬ ॥

యేషాం ధర్మే చ విస్పర్ధా తేషాం జజ్ఞానసాధనం ।
తే బ్రాహ్మణా ఇతో ముక్తాః స్వర్గం యాంతి త్రివిష్టపం ॥ ౪౨-౨౭ ॥

తస్య సమ్యక్సమాచారమాహుర్వేదవిదో జనాః ।
నైనం మన్యేత భూయిష్ఠం బాహ్యమాభ్యంతరం జనం ॥ ౪౨-౨౮ ॥

యత్ర మన్యేత భూయిష్ఠం ప్రావృషీవ తృణోదకం ।
అన్నం పానం బ్రాహ్మణస్య తంజీవోన్నానుసంజ్వరేత్ ॥ ౪౨-౨౯ ॥

యత్రాకథయమానస్య ప్రయచ్ఛత్యశివం భయం ।
అతిరిక్తమివాకుర్వన్స శ్రేయాన్నేతరో జనః ॥ ౪౨-౩౦ ॥

యో వా కథయమానస్య హ్యాత్మానం నానుసంజ్వరేత్ ।
బ్రహ్మస్వం నోపభుంజీత తదన్నం సంమతం సతాం ।
కుశవల్కలచేలాద్యం బ్రహ్మస్వం యోగినో విదుః ॥ ౪౨-౩౧ ॥

యథా ఖం వాంతమశ్నాతి శ్వా వై నిత్యమభూతయే ।
ఏవం తే వాంతమశ్నంతి స్వవీర్యస్యోపసేవనాత్ ॥ ౪౨-౩౨ ॥

నిత్యమజ్ఞాతచర్యా మే ఇతి మన్యేత బ్రాహ్మణః ।
జ్ఞాతీనాం తు వసన్మధ్యే నైవం విందేత కించన ॥ ౪౨-౩౩ ॥

కోహ్యేవమంతరాత్మానం బ్రాహ్మణో హంతుమర్హతి ।
నిర్లింగమచలం శుద్ధం సర్వద్వంద్వవివర్జితం ॥ ౪౨-౩౪ ॥

యోఽన్యథా సంతమాత్మానమన్యథా ప్రతిపద్యతే ।
కిం తేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మాపహారిణా ॥ ౪౨-౩౫ ॥

అశ్రాంతః స్యాదనాదాతా సంమతో నిరుపద్రవః ।
శిష్టో న శిష్టవత్స స్యాద్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవిత్కవిః ॥ ౪౨-౩౬ ॥

అనాఢ్యా మానుషే విత్తే ఆఢ్యా దైవే తథా క్రతౌ ।
తే దుర్ధర్షా దుష్ప్రకంప్యాస్తాన్విద్యాద్బ్రహ్మణస్తనుం ॥ ౪౨-౩౭ ॥

సర్వాన్స్విష్టకృతో దేవాన్విద్యాద్య ఇహ కశ్చన ।
న స మానో బ్రాహ్మణస్య తస్మిన్ప్రయతతే స్వయం ॥ ౪౨-౩౮ ॥

యమప్రయతమానం తు మానయంతి సమాహితాః ।
న మాన్యమానో మన్యేత నావమానేఽతిసంజ్వరేత్ ॥ ౪౨-౩౯ ॥

లోకః స్వభావవృత్తిర్హి నిమేషోన్మేషవత్సదా ।

విద్వాంసో మానయంతీహ ఇతి మన్యేత మానితః ॥ ౪౨-౪౦ ॥

అధర్మనిపుణా మూఢా లోకే మాయావిశారదాః ।
న మాన్యం మానయిష్యంతి ఏవం మన్యేత మానితః ॥ ౪౨-౪౧ ॥

న వై మానం చ మౌనం చ సహితౌ వసతః సదా ।
అయం హి లోకో మానస్య అసౌ మౌనస్య తద్విదుః ॥ ౪౨-౪౨ ॥

శ్రీర్హి మానార్థసంవాసా సా చాపి పరిపంథినీ ।
బ్రాహ్మీ సుదుర్లభా శ్రీర్హి ప్రజ్ఞాహీనేన క్షత్రియ ॥ ౪౨-౪౩ ॥

ద్వారాణి తస్యేహ వదంతి సంతో
బహుప్రకారాణి దురాధరాణి ।
సత్యార్జవే హ్రీర్దమశౌచవిద్యాః
షణ్మానమోహప్రతిబంధనాని ॥ ౪౨-౪౪ ॥

ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి సనత్సుజాతపర్వణి ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥

|| శ్రీః ||

౫|౪౩ | అధ్యాయః ౪౩

సనత్సుజాతేన ధృతరాష్ట్రంప్రతి తత్త్వోపదేశః || ౧ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
కస్యైష మౌనః కతరన్ను మౌనం
ప్రబ్రూహి విద్వన్నిహ మౌనభావం |
మౌనేన విద్వానుత యాతి మౌనం
కథం మునే మౌనమిహాచరంతి || ౪౩-౧ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
యతో న వేదా మనసా సహైన-
మనుప్రవిశంతి తతోఽథ మౌనం |
యత్రోత్థితో వేదశబ్దస్తథాయం
స తన్మయత్వేన విభాతి రాజన్ || ౪౩-౨ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
ఋచో యజూంషి యో వేద సామవేదం చ వేద యః |
పాపాని కుర్వన్పాపేన లిప్యతే కిం న లిప్యతే || ౪౩-౩ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
నైనం సామాన్యృచో వాపి న యజూంష్యవిచక్షణం |
త్రాయంతే కర్మణః పాపాన్న తే మిథ్యా బ్రవీమ్యహం || ౪౩-౪ ||

న చ్ఛందాంసి వృజినాత్తారయంతి
మాయావినం మాయయా సర్వమానం |
నీడం శకుంతా ఇవ జాతపక్షా-
శ్ఛందాంస్యేనం ప్రజహత్యంతకాలే || ౪౩-౫ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
న చేద్వేదా వేదవిదం త్రాతుం శక్తా విచక్షణ |
అథ కస్మాత్ప్రలాపోఽయం బ్రాహ్మణానాం సనాతనః || ౪౩-౬ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
తస్యైవ నామాదివిశేషరూపై-
రిదం జగద్భాతి మహానుభావ |
నిర్దిశ్య సమ్యక్ప్రవదంతి వేదా-
స్తద్విశ్వవైరూప్యముదాహరంతి || ౪౩-౭ ||

తదర్థయుక్తం తప ఏతదిజ్యా
తాభ్యామసౌ పుణ్యముపైతి విద్వాన్ |

పుణ్యేన పాపం వినిహత్య పశ్చా-
త్సంజాయతే జ్ఞానవిదీపితాత్మా || ౪౩-౮ ||

జ్ఞానేన చాత్మానముపైతి విద్వా-
నథాన్యథా వర్గఫలానుకాంక్షీ |
అస్మిన్కృతం తత్పరిగృహ్య సర్వ-
మముత్ర భుంక్తే పునరేతి మార్గం || ౪౩-౯ ||

అస్మిఁల్లోకే తపస్తప్తం ఫలమన్యత్ర భుజ్యతే |
బ్రాహ్మణానామిమే లోకా వృద్ధే తపసి సంయతాః || ౪౩-౧౦ ||

` బ్రాహ్మణానాం తపః స్వృద్ధమన్యేషాం తావదేవ తత్ |
ఏతత్సమృద్ధమత్యృద్ధం తపో భవతి కేవలం ||' ౪౩-౧౧ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
కథం సమృద్ధమప్యృద్ధం తపో భవతి కేవలం |
సనత్సుజాత తద్బ్రూహి యథా విద్యామ తద్వయం || ౪౩-౧౨ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
నిష్కల్మషం తపస్త్వేతత్కేవలం పరిచక్షతే |
ఏతత్సమృద్ధమప్యృద్ధం తపో భవతి కేవలం || ౪౩-౧౩ ||

తపోమూలమిదం సర్వం యన్మాం పృచ్ఛసి క్షత్రియ |
తపసా వేదవిద్వాంసః పరం త్వమృతమాప్నుయుః || ౪౩-౧౪ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
కల్మషం తపసో బ్రూహి శ్రుతం నిష్కల్మషం తపః |
సనత్సుజాత యేనేదం విద్యాం గుహ్యం సనాతనం || ౪౩-౧౫ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
క్రోధాదయో ద్వాదశ యస్య దోషా-
స్తథా నృశంసాని దశ త్రి రాజన్ |
ధర్మాదయో ద్వాదశైతే పితౄణాం
శాస్త్రే గుణా యే విదితా ద్విజానాం || ౪౩-౧౬ ||

క్రోధః కామో లోభమోహౌ విధిత్సా-
ఽకృపాఽసూయే మానశోకౌ స్పృహా చ |
ఈర్ష్యా జుగుప్సా చ మనుష్యదోషా
వర్జ్యాః సదా ద్వాదశైతే నరాణాం || ౪౩-౧౭ ||

ఏకైకమేతే రాజేంద్ర మనుష్యాన్పర్యుపాసతే |
లిప్సమానోంతరం తేషాం మృగాణామివ లుబ్ధకః || ౪౩-౧౮ ||

వికత్థనః స్పృహయాలుర్మనస్వీ
బిభ్రత్కోపం చపలో రోషణశ్చ |
ఏతాన్పాపాః షణ్ణరాః పాపధర్మాన్

ప్రకుర్వతే నో త్రసంతః సుదుర్గే || ४3-౧౯ ||

సంభోగసంవిద్విషమోఽతిమానీ
దత్తానుతాపీ కృపణో బలీయాన్ |
వర్గప్రశంసీ వనితాసు ద్వేష్టా
ఏతే పరే సప్త నృశంసవర్గాః || ४3-౨౦ ||

ధర్మశ్చ సత్యం చ దమస్తపశ్చ
ఆమాత్సర్యం హ్రీస్తితిక్షానసూయా |
యజ్ఞశ్చ దానం చ ధృతిః శ్రుతం చ
వ్రతాని వై ద్వాదశ బ్రాహ్మణస్య || ४3-౨౧ ||

యస్త్వేతేభ్యః ప్రభవేద్ద్వాదశభ్యః
సర్వామపీమాం పృథివీం స శిష్యాత్ |
త్రిభిర్ద్వాభ్యామేకతో వార్థితో య-
స్తస్య స్వమస్తీతి స వేదితవ్యః || ४3-౨౨ ||

దమస్త్యాగోఽప్రమాదశ్చ ఏతేష్వమృతమాహితం |
తాని సత్యముఖాన్యాహుర్బ్రాహ్మణా యే మనీషిణః || ४3-౨3 ||

దమోఽష్టాదశదోషః స్యాత్ప్రాతికూల్యం కృతే భవేత్ |
అనృతం చాభ్యసూయా చ కామార్థౌ చ తథా స్పృహా || ४3-౨४ ||

క్రోధః శోకస్తథా తృష్ణా లోభః పైశూన్యమేవ చ |
మత్సరశ్చ విహింసా చ పరితాపస్తథాఽరతిః || ४3-౨౫ ||

అపస్మారశ్చాతివాదస్తథా సంభావనాత్మని |
ఏతైర్విముక్తో దోషైర్యః స దాంతః సద్భిరుచ్యతే || ४3-౨౬ ||

మదోఽష్టాదశదోషః స్యాత్త్యాగో భవతి షడ్విధః |
విపర్యయాః స్మృతా ఏతే మదదోషా ఉదాహృతాః |
దోషా దమస్య యే ప్రోక్తాస్తాందోషాన్పరివర్జయేత్ || ४3-౨౭ ||

శ్రేయాంస్తు షడ్విధస్త్యాగస్తృతీయో దుష్కరో భవేత్ |
తేన దుఃఖం తరత్యేవ భిన్నం తస్మింజితం కృతే || ४3-౨౮ ||

శ్రేయాంస్తు షడ్విధస్త్యాగః శ్రియం ప్రాప్య న హృష్యతి |
ఇష్టాపూర్తే ద్వితీయం స్యాన్నిత్యవైరాగ్యయోగతః || ४3-౨౯ ||

కామత్యాగశ్చ రాజేంద్ర స తృతీయ ఇతి స్మృతః |
అప్యవాచ్యం వదంత్యేతం స తృతీయో గుణః స్మృతః || ४3-30 ||

త్యక్తైర్ద్రవ్యైర్యద్భవతి నోపయుక్తైశ్చ కామతః |
న చ ద్రవ్యైస్తద్భవతి నోపయుక్తైశ్చ కామతః || ४3-3౧ ||

న చ కర్మస్వసిద్ధేషు దుఃఖం తే న చ న గ్లపేత్ |

సర్వైరేవ గుణైర్యుక్తో ద్రవ్యవానపి యో భవేత్ ॥ ౪౩-౩౨ ॥

అప్రియే చ సముత్పన్నే వ్యథాం జాతు న గచ్ఛతి ।
ఇష్టాన్పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ న యాచేత కదాచన ॥ ౪౩-౩౩ ॥

అర్హతే యాచమానాయ ప్రదేయం తచ్ఛుభం భవేత్ ।
అప్రమాదీ భవేదేతైః స చాప్యష్టగుణో భవేత్ ॥ ౪౩-౩౪ ॥

సత్యం ధ్యానం సమాధానం చోద్యం వైరాగ్యమేవ చ ।
అస్తేయం బ్రహ్మచర్యం చ తథాఽసంగ్రహమేవ చ ॥ ౪౩-౩౫ ॥

ఏవం దోషా మదస్యోక్తాస్తాందోషాన్పరివర్జయేత్ ।
తథా త్యాగోఽప్రమాదశ్చ స చాప్యష్టగుణో మతః ॥ ౪౩-౩౬ ॥

అష్టౌ దోషాః ప్రమాదస్య తాందోషాన్పరివర్జయేత్ ।
ఇంద్రియేభ్యశ్చ పంచభ్యో మనసశ్చైవ భారత ।
అతీతానాగతేభ్యశ్చ ముక్త్యుపేతః సుఖీ భవేత్ ॥ ౪౩-౩౭ ॥

సత్యాత్మా భవ రాజేంద్ర సత్యే లోకాః ప్రతిష్ఠితాః ।
తాంస్తు సత్యముఖానాహుః సత్యే హ్యమృతమాహితం ॥ ౪౩-౩౮ ॥

నివృత్తేనైవ దోషేణ తపో వ్రతమిహాచరేత్ ।
ఏతద్ధాతృకృతం వృత్తం సత్యమేవ సతాం వ్రతం ॥ ౪౩-౩౯ ॥

దోషైరేతైర్వియుక్తస్తు గుణైరేతైః సమన్వితః ।
ఏతత్సమృద్ధమత్యర్థం తపో భవతి కేవలం ॥ ౪౩-౪౦ ॥

యన్మాం పృచ్ఛసి రాజేంద్ర సంక్షేపాత్ప్రబ్రవీమి తే ।
ఏతత్పాపహరం పుణ్యం జన్మమృత్యుజరాపహం ॥ ౪౩-౪౧ ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ ।
ఆఖ్యానపంచమైర్వేదైర్భూయిష్ఠం కథ్యతే జనః ।
తథా చాన్యే చతుర్వేదాస్త్రివేదాశ్చ తథా పరే ॥ ౪౩-౪౨ ॥

ద్వివేదాశ్చైకవేదాశ్చాప్యనృచశ్చ తథా పరే ।
తేషాం తు కతరః స స్యాద్యమహం వేద వై ద్విజం ॥ ౪౩-౪౩ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
ఏకస్య వేదస్యాజ్ఞానాద్వేదాస్తే బహవః కృతాః ।
సత్యస్యైకస్య రాజేంద్ర సత్యే కశ్చిదవస్థితః ॥ ౪౩-౪౪ ॥

ఏవం వేదమవిజ్ఞాయ ప్రాజ్ఞోఽహమితి మన్యతే ।
దానమధ్యయనం యజ్ఞో లోభాదేతత్ప్రవర్తతే ॥ ౪౩-౪౫ ॥

సత్యాత్ప్రచ్యవమానానాం సంకల్పో వితథో భవేత్ ।
తతో యజ్ఞః ప్రతాయేత సత్యస్యానవధారణాత్ ॥ ౪౩-౪౬ ॥

మనసాన్యస్య భవతి వాచాన్యస్యాథ కర్మణా |
సంకల్పసిద్ధః పురుషః సంకల్పానధితిష్ఠతి || ౪౩-౪౭ ||

అనైభృత్యేన చైతస్య దీక్షితవ్రతమాచరేత్ |
నామైతద్ధాతునిర్వృత్తం సత్యమేవ సతాం పరం || ౪౩-౪౮ ||

జ్ఞానం వై నామ ప్రత్యక్షం పరోక్షం జాయతే తపః |
విద్యాద్బహు పఠంతం తు ద్విజం వై బహుపాఠినం || ౪౩-౪౯ ||

తస్మాత్క్షత్రియ మా మంస్థా జల్పితేనైవ వై ద్విజం |
య ఏవ సత్యాన్నాపైతి స జ్ఞేయో బ్రాహ్మణస్త్వయా || ౪౩-౫౦ ||

ఛందాంసి నామ క్షత్రియ తాన్యథర్వా
పురా జగౌ మహర్షిసంఘ ఏషః
ఛందోవిదస్తే య ఉత నాధీతవేదా
న వేదవేద్యస్య విదుర్హి తత్త్వం || ౪౩-౫౧ ||

ఛందాంసి నామ ద్విపదాం వరిష్ఠ
స్వచ్ఛందయోగేన భవంతి తత్ర |
ఛందోవిదస్తే న చ తానధీత్య
గతా న వేదస్య న వేద్యమార్యాః || ౪౩-౫౨ ||

న వేదానాం వేదితా కశ్చిదస్తి
కశ్చిత్త్వేతాన్బుధ్యతే వాపి రాజన్ |
యో వేద వేదాన్న స వేద వేద్యం
సత్యే స్థితో యస్తు స వేద వేద్యం || ౪౩-౫౩ ||

న వేదానాం వేదితా కశ్చిదస్తి
వేద్యేన వేదం న విదుర్న వేద్యం |
యో వేద వేదం స చ వేద వేద్యం
యో వేద వేద్యం న స వేద సత్యం || ౪౩-౫౪ ||

యో వేద వేదాన్స చ వేద వేద్యం
న తం విదుర్వేదవిదో న వేదాః |
తథాపి వేదేన విదంతి వేదం
యే బ్రాహ్మణా వేదవిదో భవంతి || ౪౩-౫౫ ||

ధామాంశభాగస్య తథా హి వేదా
యథా చ శాఖా హి మహీరుహస్య |
సంవేదనే చైవ యథామనంతి
తస్మిన్హి సత్యే పరమాత్మనోఽర్థే || ౪౩-౫౬ ||

అభిజానామి బ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతారం విచక్షణం |
యశ్ఛిన్నవిచికిత్సః స వ్యాచష్టే సర్వసంశయాన్ || ౪౩-౫౭ ||

నాస్య పర్యేషణం గచ్ఛేత్ప్రాచీనం నోత దక్షిణం |

నార్వాచీనం కుతస్తిర్యంగాదిశంతు కథంచన ॥ ౪౩-౩౮ ॥

తస్య పర్యేషణం గచ్ఛేత్ప్రత్యర్థిషు కథంచన ।
అవిచిన్వన్నిమం వేదే తపః పశ్యతి తం ప్రభుం ॥ ౪౩-౩౯ ॥

తూష్ణీంభూత ఉపాసీత న చేష్టేన్మనసాపి చ ।
ఉపావర్తస్వ తద్బ్రహ్మ అంతరాత్మని విశ్రుతం ॥ ౪౩-౬౦ ॥

మౌనాన్న స మునిర్భవతి నారణ్యవసనాన్మునిః ।
స్వలక్షణం తు యో వేద స మునిః శ్రేష్ఠ ఉచ్యతే ॥ ౪౩-౬౧ ॥

సర్వార్థానాం వ్యాకరణాద్వైయాకరణ ఉచ్యతే ।
తన్మూలతో వ్యాకరణం వ్యాకరోతీతి తత్తథా ॥ ౪౩-౬౨ ॥

ప్రత్యక్షదర్శీ లోకానాం సర్వదర్శీ భవేన్నరః ।
సత్యే వై బ్రాహ్మణస్తిష్ఠంస్తద్విద్వాన్సర్వవిద్భవేత్ ॥ ౪౩-౬౩ ॥

ధర్మాదిషు స్థితోఽప్యేవం క్షత్రియ బ్రహ్మ పశ్యతి ।
వేదానాం చానుపూర్వ్యేణ ఏతద్బుద్ధ్యా బ్రవీమి తే ॥ ౪౩-౬౪ ॥

॥ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి సనత్సుజాతపర్వణి త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥

|| శ్రీః ||

౫|౪౪ | అధ్యాయః ౪౪

సనత్సుజాతేన ధృతరాష్ట్రంప్రతి సత్త్వోపదేశః || ౧ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
సనత్సుజాత యామిమాం పరాం త్వం
బ్రాహ్మీం వాచం వదసే విశ్వరూపాం |
పరాం హి కామేన సుదుర్లభాం కథాం
ప్రబ్రూహి మే వాక్యమిదం కుమార | ౪౪-౧ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
నైతద్బ్రహ్మ త్వరమాణేన లభ్యం
యన్మాం పృచ్ఛన్నతిహృష్యస్యతీవ |
బుద్ధౌ విలీనే మనసి ప్రచింత్య
విద్యా హి సా బ్రహ్మచర్యేణ లభ్యా || ౪౪-౨ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
అత్యంతవిద్యామితి యత్సనాతనీం
బ్రవీషి త్వం బ్రహ్మచర్యేణ సిద్ధాం |
అనారభ్యాం వసతీహ కార్యకాలే
కథం బ్రాహ్మణ్యమమృతత్వం లభేత || ౪౪-౩ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
అవ్యక్తవిద్యామభిధాస్యే పరాణీం
బుద్ధ్యా చ తేషాం బ్రహ్మచర్యేణ సిద్ధాం |
యాం ప్రాప్యైనం మర్త్యలోకం త్యజంతి
యా వై విద్యా గురువృద్ధేషు నిత్యా || ౪౪-౪ ||

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ |
బ్రహ్మచర్యేణ యా విద్యా శక్యా వేదితుమంచసా |
తత్కథం బ్రహ్మచర్యం స్యాదేతద్బ్రహ్మన్బ్రవీహి మే || ౪౪-౫ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
ఆచార్యయోనిమిహ యే ప్రవిశ్య
భూత్వా గర్భే బ్రహ్మచర్యం చరంతి |
ఇహైవ తే శాస్త్రకారా భవంతి
ప్రహాయ దేహం పరమం యాంతి యోగం || ౪౪-౬ ||

అస్మింల్లోకే వై జయంతీహ కామా-
న్బ్రాహ్మీం స్థితిం హ్యనుతితిక్షమాణాః |
త ఆత్మానం నిర్హరంతీహ దేహా-

న్ముంజాదిషీకామివ సత్వసంస్థాః || ౪౪-౭ ||

శరీరమేతౌ కురుతః పితా మాతా చ భారత |
ఆచార్యశాస్త్రా యా జాతిః సా పుణ్యా సాఽఽజరాఽమమ || ౪౪-౮ ||

యః ప్రావృణోత్యవితథేన వర్ణా-
నృతం కుర్వన్నమృతం సంప్రయచ్ఛం |
తం మన్యేత పితరం మాతరం చ
తస్మై న ద్రుహ్యేత్కృతమస్య జానన్ || ౪౪-౯ ||

గురుం శిష్యో నిత్యమభివాదయీత
స్వాధ్యాయమిచ్ఛేచ్ఛుచిరప్రమత్తః |
మానం న కుర్యాన్నాదధీత రోప-
మేప ప్రథమో బ్రహ్మచర్యస్య పాదః || ౪౪-౧౦ ||

శిష్యవృత్తిక్రమేణైవ విద్యామాప్నోతి యః శుచిః |
బ్రహ్మచర్యవ్రతస్యాస్య ప్రథమః పాద ఉచ్యతే || ౪౪-౧౧ ||

ఆచార్యస్య ప్రియం కుర్యాత్ప్రాణైరపి ధనైరపి |
కర్మణా మనసా వాచా ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే || ౪౪-౧౨ ||

సమా గురౌ యథా వృత్తిర్గురుపత్న్యాం తథా చరేత్ |
తత్పుత్రే చ తథా కుర్వంద్వితీయః పాద ఉచ్యతే || ౪౪-౧౩ ||

ఆచార్యేణాత్మకృతం విజానన్
జ్ఞాత్వా చార్థం భావితోఽస్మీత్యనేన |
యన్మన్యతే తం ప్రతి హృష్టబుద్ధిః
స వై తృతీయో బ్రహ్మచర్యస్య పాదః || ౪౪-౧౪ ||

నాచార్యస్యానపాకృత్య ప్రవాసం
ప్రాజ్ఞః కుర్వీత నైతదహం కరోమి |
ఇతీవ మన్యేత న భాషయేత
స వై చతుర్థో బ్రహ్మచర్యస్య పాదః || ౪౪-౧౫ ||

కాలేన పాదం లభతే తథార్థం
తతశ్చ పాదం గురుయోగతశ్చ |
ఉత్సాహయోగేన చ పాదమృచ్ఛే-
చ్ఛాస్త్రేణ పాదం చ తతోఽభియాతి || ౪౪-౧౬ ||

ధర్మాదయో ద్వాదశ యస్య రూప-
మన్యాని చాంగాని తథా బలం చ |
ఆచార్యయోగే ఫలతీతి చాహు-
ర్బ్రహ్మార్థయోగేన చ బ్రహ్మచర్యం || ౪౪-౧౭ ||

ఏవం ప్రవృత్తో యదుపాలభేత వై
ధనమాచార్యాయ తదనుప్రయచ్ఛేత్ |

స తాం వృత్తిం బహుగుణామేవమేతి
గురోః పుత్రే భవతి చ వృత్తిరేషా ॥ ౪౪-౧౮ ॥

ఏవం వసన్సర్వతో వర్ధతీహ
బహూన్పుత్రాంల్లభతే చ ప్రతిష్ఠాం ।
వర్షంతి చాస్మై ప్రదిశో దిశశ్చ
వసత్యస్మిన్బ్రహ్మచర్యే జనాశ్చ ॥ ౪౪-౧౯ ॥

ఏతేన బ్రహ్మంచర్యేణ దేవా దేవత్వమాప్నువన్ ।
ఋషయశ్చ మహాభాగా బ్రహ్మలోకం మనీషిణః ॥ ౪౪-౨౦ ॥

గంధర్వాణామనేనైవ రూపమప్సరసమభూత్ ।
ఏతేన బ్రహ్మచర్యేణ సూర్యోఽప్యహ్నాయ జాయతే ॥ ౪౪-౨౧ ॥

ఆకాంక్ష్యార్థస్య సంయోగాద్రసభేదార్థినామివ ।
ఏవం హ్యేతే సమాజ్ఞాయ తాదృగ్భావం గతా ఇమే ॥ ౪౪-౨౨ ॥

య ఆశ్రయేత్పావయేచ్చాపి రాజ-
న్సర్వం శరీరం తపసా తప్యమానః ।
ఏతేన వై బాల్యమభ్యేతి విద్వాన్
మృత్యుం తథా స జయత్యంతకాలే ॥ ౪౪-౨౩ ॥

అంతవతః క్షత్రియ తే జయంతి
లోకాంజనాః కర్మణా నిర్మలేన ।
బ్రహ్మైవ విద్వాంస్తేన చాభ్యేతి సర్వం
నాన్యః పంథా అయనాథ విద్యతే ॥ ౪౪-౨౪ ॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ ।
ఆభాతి శుక్లమివ లోహితమి-
వాథో కృష్ణమథాంజనం కాద్రవం వా ।
సద్బ్రహ్మణః పశ్యతి యోఽత్ర విద్వా-
న్కథం రూపం తదమృతమక్షరం పదం ॥ ౪౪-౨౫ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
ఆభాతి శుక్లమివ లోహితమి-
వాథో కృష్ణమాయసమర్కవర్ణం ।
న పృథివ్యాం తిష్ఠతి నాంతరిక్షే
నైతత్సముద్రే సలిలం బిభర్తి ॥ ౪౪-౨౬ ॥

న తారకాసు న చ విద్యుదాశ్రితం
న చాభ్రేషు దృశ్యతే రూపమస్య ।
న చాపి వాయౌ న చ దేవతాసు
నైతచ్చంద్రే దృశ్యతే నోత సూర్యే ॥ ౪౪-౨౭ ॥

నైవర్క్షు తన్న యజుష్షు నాప్యథర్వసు
న దృశ్యతే వై విమలేషు సామసు ।

రథంతరే బార్హద్రథే వాపి రాజ-
న్మహావ్రతే నైవ దృశ్యేద్ధ్రువం తత్ || ౪౪-౨౮ ||

అపారణీయం తమసః పరస్తా-
త్తదంతకోఽప్యేతి వినాశకాలే |
అణీయో రూపం క్షురధారయా సమం
మహచ్చ రూపం తద్వై పర్వతేభ్యః || ౪౪-౨౯ ||

సా ప్రతిష్ఠా తదమృతం లోకాస్తద్బ్రహ్మ తద్యశః |
భూతాని జజ్ఞిరే తస్మాత్ప్రలయం యాంతి తత్ర హి || ౪౪-౩౦ ||

అనామయం తన్మహదుద్యతం యశో
వాచో వికారం కవయో వదంతి |
యస్మింజగత్సర్వమిదం ప్రతిష్ఠితం
యే తద్విదురమృతాస్తే భవంతి || ౪౪-౩౧ ||

` తదేతదహ్నా సంస్థితం భాతి సర్వం
తదాత్మవిత్పశ్యతి జ్ఞానయోగాత్ |
తస్మింజగత్సర్వమిదం ప్రతిష్ఠితం
యే తద్విదురమృతాస్తే భవంతి ||' || ౪౪-౩౨ ||

ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి సనుత్సుజాతపర్వణి చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః ||

॥ శ్రీః ॥

౫|౪౫ | అధ్యాయః ౪౫

సనత్సుజాతేన ధృతరాష్ట్రంప్రతి తత్త్వోపదేశః ॥ ౧ ॥

సనత్సుజాత ఉవాచ ।
శోకః క్రోధశ్చ లోభశ్చ కామో మానః పరాసుతా ।
ఈర్ష్యా మోహో వివిత్సా చ కృపాఽసూయా జుగుప్సుతా ॥ ౪౫-౧ ॥

ద్వాదశైతే మహాదోషా మనుష్యప్రాణనాశనాః ।
ఏకైకమేతే రాజేంద్ర మనుష్యాన్పర్యుపాసతే ।
యైరావిష్టో నరః పాపం మూఢసంజ్ఞో వ్యవస్యతి ॥ ౪౫-౨ ॥

స్పృహయాలురుగ్రః పరుషో వా వదాన్యః
క్రోధం బిభ్రన్మనసా వై వికత్థీ ।
నృశంసధర్మాః షడిమే జనా వై
ప్రాప్యాప్యర్థం నోత సభాజయంతే ॥ ౪౫-౩ ॥

సంభోగసంవిద్విషమోఽతిమానీ
దత్త్వా వికత్థీ కృపణో దుర్బలశ్చ ।
బహుప్రశంసీ వనితాద్విట్ సదైవ
సప్తైవోక్తాః పాపశీలా నృశంసాః ॥ ౪౫-౪ ॥

ధర్మశ్చ సత్యం చ తపో దమశ్చ
అమాత్సర్యం హ్రీస్తితిక్షానసూయా ।
దానం శ్రుతం చైవ ధృతిః క్షమా చ
మహావ్రతా ద్వాదశ బ్రాహ్మణస్య ॥ ౪౫-౫ ॥

యో నైతేభ్యః ప్రచ్యవేద్ద్వాదశభ్యః
సర్వామపీమాం పృథివీం స శిష్యాత్ ।
త్రిభిర్ద్వాభ్యామేకతో వార్థితో యో
నాస్య స్వమస్తీతి చ వేదితవ్యం ॥ ౪౫-౬ ॥

దమస్త్యాగోఽథాప్రమాద ఇత్యేతేష్వమృతం స్థితం ।
ఏతాని బ్రహ్మముఖ్యానాం బ్రాహ్మణానాం మనీషిణాం ॥ ౪౫-౭ ॥

సద్వాఽసద్వా పరీవాదే బ్రాహ్మణస్య న శస్యతే ।
నరకప్రతిష్ఠాస్తే స్యుర్య ఏవం కురుతే జనాః ॥ ౪౫-౮ ॥

మదోఽష్టాదశదోషః స స్యాత్పురా యోఽప్రకీర్తితః ।
లోకద్వేష్యం ప్రతికూల్యమభ్యసూయా మృషావచః ॥ ౪౫-౯ ॥

కామక్రోధౌ పారతంత్ర్యం పరివాదోఽథ పైశునం ।
అర్థహానిర్వివాదశ్చ మాత్సర్యం ప్రాణిపీడనం ॥ ४७-१० ॥

ఈర్ష్యా మోదోఽతివాదశ్చ సంజ్ఞానాశోఽభ్యసూయితా ।
తస్మాత్ప్రాజ్ఞో న మాద్యేత సదా హ్యేతద్విగర్హితం ॥ ४७-११ ॥

సౌహృదే వై షంగుణా వేదితవ్యాః
ప్రియే హృష్యంత్యప్రియే చ వ్యథంతే ।
స్యాదాత్మనః సుచిరం యాచతే యో
దదాత్యయాచ్యమపి దేయం ఖలు స్యాత్ ।
ఇష్టాన్పుత్రాన్విభవాన్స్వాంశ్చ దారా-
నభ్యర్థితశ్చార్హతి శుద్ధభావః ॥ ४७-१२ ॥

త్యక్తద్రవ్యః సంవసేన్నేహ కామా-
ద్భుంక్తే కర్మస్వాశిషం బాధతే చ ॥ ४७-१३ ॥

ద్రవ్యవాన్గుణవానేవం త్యాగీ భవతి సాత్వికః ।
పంచభూతాని పంచభ్యో నివర్తయతి తాదృశః ॥ ४७-१४ ॥

ఏతత్సమృద్ధమప్యృద్ధం తపో భవతి కేవలం ।
సత్వాత్ప్రచ్యవమానానాం సంకల్పేన సమాహితం ॥ ४७-१७ ॥

యతో యజ్ఞః ప్రవర్ధంతే మత్యస్యైవావరోధనాత్ ।
మనసాన్యస్య భవతి వాచ్యన్యస్యాథ కర్మణా ॥ ४७-१६ ॥

సంకల్పసిద్ధం పురుషమసంకల్పోఽధితిష్ఠతి ।
బ్రాహ్మణస్య విశేషేణ కించాన్యదపి మే శృణు ॥ ४७-१२ ॥

అధ్యాపయేన్మహదేతద్యశస్యం
వాచో వికరాః కవయో వదంతి ।
అస్మిన్యోగే సర్వమిదం ప్రతిష్ఠితం
యే తద్విదురమృతాస్తే భవంతి ॥ ४७-१८ ॥

న కర్మణా సుకృతేనైవ రాజన్
సత్యం జయేజ్జుహుయాద్వా యజేద్వా ।
నైతేన వాలోఽమృత్యుమభ్యేతి రాజన్
రతిం చాసౌ న లభత్యంతకాలే ॥ ४७-१९ ॥

తృష్ణీమేక ఉపాసీత చేష్టేత మనసాపి న ।
తథా సంస్తుతినిందాభ్యాం ప్రీతిరోషౌ వివర్జయేత్ ॥ ४७-२० ॥

అత్రైవ తిష్ఠన్క్షత్రియ బ్రహ్మావిశతి పశ్యతి ।
వేదేషు చానుపూర్వ్యేణ ఏతద్విద్వన్బ్రవీమి తే ॥ ४७-२१ ॥

ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి సనత్సుజాతపర్వణి పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః ॥

|| శ్రీః ||

౫|౪౬ | అధ్యాయః ౪౬

సనత్సుజాతేన ధృతరాష్ట్రంప్రతి తత్వోపదేశః || ౧ ||

సనత్సుజాత ఉవాచ |
యత్తచ్ఛుక్రం మహజ్జ్యోతిర్దీప్యమానం మహద్యశః |
తద్వై దేవా ఉపాసతే తస్మాత్సూర్యో విరాజతే |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧ ||

శుక్రాద్బ్రహ్మ ప్రభవతి బ్రహ్మ శుక్రేణ వర్ధతే |
తచ్ఛుకం జ్యోతిషాం మధ్యేఽతప్తం తపతి తాపనం |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౨ ||

ఆపోఽథాద్భ్యః సలిలస్య మధ్యే
ఉభౌ దేవౌ శిశ్రియాతేఽన్తరిక్షే |
అతంద్రితః సవితుర్వివస్వా-
నుభౌ బిభర్తి పృథివీం దివం చ ||

యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౩ ||

ఉభౌ చ దేవౌ పృథివీం దివం చ
దిశః శుక్రో భువనం బిభర్తి |
తస్మాద్దిశః సరితశ్చ స్రవంతి
తస్మాత్సముద్రా విహితా మహాంతాః ||

యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౪ ||

చక్రే రథస్య తిష్ఠంతోఽధ్రువస్యావ్యయకర్మణః |
కేతుమంతం వహంత్యశ్వాస్తం దివ్యమజరం దివి |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౫ ||

న సాదృశ్యే తిష్ఠతి రూపమస్య
న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చిదేనం |
మనీషయాథో మనసా హృదా చ
య ఏనం విదురమృతాస్తే భవంతి ||
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౬ ||

ద్వాదశపూగాం సరితం పిబంతో దేవరక్షితాం |
మధ్వీక్షంతశ్చ తే తస్యాః సంచరంతీహ ఘోరాం |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౭ ||

తదర్ధమాసం పిబతి సంచితం భ్రమరో మధు |
ఈశానః సర్వభూతేషు హవిర్భూతమకల్పయత్ |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౮ ||

హిరణ్యపర్ణమశ్వత్థమభిపద్య హ్యపక్షకాః |
తే తత్ర పక్షిణో భూత్వా ప్రపతంతి యథాదిశం |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౯ ||

పూర్ణాత్పూర్ణాన్యుద్ధరంతి పూర్ణాత్పూర్ణాని చక్రిరే |
హరంతి పూర్ణాత్పూర్ణాని పూర్ణమేవావశిష్యతే |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౦ ||

తస్మాద్వై వాయురాయాతస్తస్మింశ్చ ప్రయతః సదా |
తస్మాదగ్నిశ్చ సోమశ్చ తస్మింశ్చ ప్రాణ ఆతతః || ౪౬-౧౧ ||

సర్వమేవ తతో విద్యాత్తత్తద్వక్తుం న శక్నుమః |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౨ ||

అపానం గిరపి ప్రాణః ప్రాణం గిరతి చంద్రమాః |
ఆదిత్యో గిరతే చంద్రమాదిత్యం గిరతే పరః |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౩ ||

ఏకం పాదం నోత్క్షిపతి సలిలాద్ధంస ఉచ్చరన్ |
తం చేత్సంతతమూర్ధ్వాయ న మృత్యుర్నామృతం భవేత్ |
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౪ ||

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా
లింగస్య యోగేన స యాతి నిత్యం |
తమీశమీడ్యమనుకల్పమాద్యం
పశ్యంతి మూఢా న విరాజమానం ||
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౫ ||

అసాధనా వాపి ససాధనా వా
సమానమేతద్దృశ్యతే మానుషేషు |
సమానమేతదమృతస్యేతరస్య
ముక్తాస్తత్ర మధ్వ ఉత్సం సమాపుః ||
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౬ ||

ఉభౌ లోకౌ విద్యయా వ్యాప్య యాతి
తదా హుతం చాహుతమగ్నిహోత్రం |
మా తే బ్రాహ్మీ లఘుతామాదధీత
ప్రజ్ఞానం స్యాన్నామ ధీరా లభంతే ||
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం || ౪౬-౧౭ ||

ఏవంరూపో మహాత్మా స పావకం పురుషో గిరన్ |
యో వై తం పురుషం వేద తస్యేహార్థో న రిష్యతే |

యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౧౮ ‖

యః సహస్రం సహస్రాణాం పక్షాన్సంతత్య సంపతేత్ ।
మధ్యమే మధ్య ఆగచ్ఛేదపిచేత్స్యాన్మనోజవః ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౧౯ ‖

న దర్శనే తిష్ఠతి రూపమస్య
పశ్యంతి చైనం సువిశుద్ధసత్వాః ।
హితో మనీషీ మనసా న తప్యతే
యే ప్రవ్రజేయురమృతాస్తే భవంతి ‖
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౨౦ ‖

గూహంతి సర్పా ఇవ గహ్వరాణి
స్వశిక్షయా స్వేన వృత్తేన మర్త్యాః ।
తేషు ప్రముహ్యంతి జనా విమూఢా
యథాధ్వానం మోహయంతే భయాయ ‖
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౨౧ ‖

నాహం సదాఽసత్కృతః స్యాం న మృత్యు-
ర్న చామృత్యుర్యరమృతం మే కుతః స్యాత్ ।
సత్యానృతే సత్యసమానబంధే
సతశ్చ యోనిరతసతశ్చైక ఏవ ‖
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౨౨ ‖

న సాధునా నోత అసాధునా వా-
ఽసమానమేతద్దృశ్యతే మానుషేషు ।
సమానమేతదమృతస్య విద్యా-
దేవం యుక్తో మధు తద్వై పరీప్సేత్ ‖
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౨౩ ‖

నాస్యాతివాదా హృదయం తాపయంతి
నానధీతం నాహుతమగ్నిహోత్రం ।
మనో బ్రాహ్మీ లఘుతామాదధీత
ప్రజ్ఞాం చాస్మై నామ ధీరా లభంతే ‖
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ‖ ౪౬-౨౪ ‖

ఏవం యః సర్వభూతేషు ఆత్మానమనుపశ్యతి ।
అన్యత్రాన్యత్ర యుక్తేషు కిం స శోచేత్తతః పరం । ౪౬-౨౫ ‖

యథోదపానే మహతి సర్వతః సంప్లుతోదకే ।
ఏవం సర్వేషు వేదేషు ఆత్మానమనుజానతః ‖ ౪౬-౨౬ ‖

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో మహాత్మా
న దృశ్యతేఽసౌ హృది సంనివిష్టః ।
అజశ్చరో దివారాత్రమతంద్రితశ్చ
స తం మత్వా కవిరాస్తే ప్రసన్నః ‖ ౪౬-౨౭ ‖

అహమేవ స్మృతో మాతా పితా పుత్రోఽస్మ్యహం పునః ।
ఆత్మాహమపి సర్వస్య యచ్చ నాస్తి యదస్తి చ ॥ ౪౬-౨౮ ॥

పితామహోఽస్మి స్థవిరః పితా పుత్రశ్చ భారత ।
మమైవ యూయమాత్మస్థా న మే యూయం న వో హ్యహం ॥ ౪౬-౨౯ ॥

ఆత్మైవ స్థానం మమ జన్మ చాత్మా
ఓతప్రోతోఽహమజరప్రతిష్ఠః ।
అజశ్చరో దివారాత్రమతంద్రితోఽహం
మాం విజ్ఞాయ కవిరాస్తే ప్రసన్నః ॥ ౪౬-౩౦ ॥

అణోరణీయాన్సుమనాః సర్వభూతేషు జాగ్రతి ।
పితరం సర్వభూతేషు పుష్కరే నిహితం విదుః ॥ ౪౬-౩౧ ॥

ఇతి శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి సనత్సుజాతపర్వణి షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః ॥
సమాప్తమిదం సనత్సుజాతపర్వ ॥